

Een 'veilige' energietransitie; hoe ga je om met risico's?

Bijdrage van de werkgroep BOVEN aan het Congres Regionale Energie en Lokale Warmte

De werkgroep **Bestuurlijk Overleg voor een Veilige Energietransitie in Nederland (BOVEN)** bestaat uit wethouders, burgemeesters en gedeputeerden. BOVEN spant zich in om het bestuurlijke perspectief op veiligheids- en gezondheidsrisico's te combineren met de bestuurlijke opgave om de energietransitie te realiseren. BOVEN stelt daartoe handreikingen op, organiseert bijeenkomsten en draagt bij aan congressen.

November 2023

Inleiding

Op 1 november jl. organiseerden het NP RES (Nationaal Programma Regionale Energie Strategie) en het NPLW (Nationaal Programma Lokale Warmtetransitie) het Congres Regionale Energie en Lokale Warmte (voorheen RES-congres en PAW-congres) in de Jaarbeurs in Utrecht.

De bestuurlijke werkgroep BOVEN (in de persoon van lid Jop Fackeldey en secretaris Ira Helsloot) heeft samen met Willemjan Muysson en Martin Meijer (Brandweer Nederland en Veiligheidsregio Rotterdam-Rijnmond) een bijdrage aan dit congres geleverd met een sessie over de omgang met veiligheidsrisico's van de energietransitie.

De insteek van de sessie was om met aanwezigen in gesprek te gaan over de complexiteit van de bestuurlijke discussie die nodig is over de (on)veiligheid van nieuwe (technologische) initiatieven in de energietransitie. Met dit verslag vatten we de belangrijkste bevindingen van de sessie beknopt samen.

Een brandweer met goede bedoelingen

Na een energieke aftrap van voormalig gedeputeerde, BOVEN-lid en gespreksleider van de sessie, Jop Fackeldey, was het woord aan Willemjan Muysson en Martin Meijer.

Uit het betoog van de heren werd duidelijk dat de veiligheidsregio in de energietransitie een rol op zich neemt in het in een zo vroeg mogelijk stadium adviseren over een veilige leefomgeving. Enerzijds aan het bevoegd gezag over het aanvaarden van risico's van nieuwe initiatieven en anderzijds aan de samenleving over zelfredzaamheid.

Technologische veranderingen in het publieke domein als gevolg van de energietransitie vragen volgens de heren om een verandering in de systematiek van risicobeoordeling en te nemen maatregelen. Met name is volgens hen van belang dat de veiligheidsregio 'aan het begin' goed wordt meegenomen in de besluitvorming, zodat zij invloed kunnen hebben op aspecten van deze nieuwe initiatieven die relevant zijn voor bijvoorbeeld brandbestrijding.

Een voorbeeld dat in deze sessie centraal stond was de 'casus Maassluis': een appartementencomplex met zonnepanelen met boven op het dak een decentraal energieopslagsysteem (een buurtbatterij). Volgens de veiligheidsregio betrof dit een nieuw risico voor bewoners en hulpverleners, was de buurtbatterij slecht bereikbaar en zou deze implicaties hebben voor branddoorslag en -uitbreiding en rookverspreiding. Volgens de heren hebben zij daarom aan de voorkant meegedacht over onder meer de compartimentering, alarmering en ontwerpeisen.

De fabrikant van het nieuw ontwikkelde decentrale energieopslagsysteem uit de casus was ook aanwezig. Hij was blij met het meedenken van de brandweer om tot een intrinsiek veilig systeem te komen, waardoor het systeem wel duurder werd.

Reflectie vanuit het bestuurlijke perspectief

Het bevoegd gezag moet dus iets vinden van nieuwe risico's, vervolgt Jop Fackeldey. Technologische veranderingen betekenen iets voor de beoordeling van die risico's. Het is natuurlijk goed om de gemeentelijke en regionale diensten aan de voorkant te betrekken bij ontwerpzaken, alleen de wereld is gecompliceerder. Oplossingen kunnen dan ook strijdig zijn met andere belangen. Als je een opslagsysteem plaatst zijn er nieuwe risico's, maar als je die niet plaatst heb je andere problemen (zoals geen of fossiele energie). Ook zijn kosten een belangrijk aspect: op een gegeven moment is er een moment waarop een initiatief niet meer te exploiteren is.

Eén ding weten we zeker: absolute veiligheid bestaat niet en er zal altijd een restrisico zijn. En toch is het lastig om dat uit te leggen aan de lokale gemeenschap. Dat vraagt om een ingewikkeld gesprek waarin de balans gezocht moet worden tussen geaccepteerde veiligheid en de noodzaak voor nieuwe initiatieven. Iets wat bij dat gesprek moet helpen, is het risicomengpaneel.

Het risicomengpaneel

Het risicomengpaneel, aldus Ira Helsloot, is ontwikkeld in opdracht van BOVEN om antwoord te geven op de centrale vraag: hoe zorg je voor een redelijke afweging van veiligheid ten opzichte van de energietransitie? Het moet een hulpmiddel zijn voor bestuurders om het lastige gesprek te voeren over risico's.

Met het risicomengpaneel is het bijvoorbeeld mogelijk om voor windmolens in kaart te brengen hoe groot het gezondheidsverlies (in de vorm van geluidsoverlast) is op lokale schaal, ten opzichte van de gezondheidswinst (minder luchtverontreiniging) op landelijke schaal. Windmolens hebben lokaal namelijk een klein negatief effect op de gezondheid, maar landelijk juist een groter positief effect.

Problematisch aan de casus Maassluis is dat een buurtbatterij op het dak van een appartementencomplex is geplaatst. Dat risico is net weer even anders dan waar het risicomengpaneel op ontwikkeld is; een buurtbatterij op 'de grond' in de lokale leefomgeving. In die zin is ieder te ontwikkelen hulpmiddel onvolkomen omdat de lokale situatie altijd net even anders is, waardoor de bestuurder alsnog zelf een afweging moet maken.

Het perspectief van het bevoegd gezag: discussie

Na het betoog van Ira Helsloot neemt Jop Fackeldey het gesprek over voor een discussie met de aanwezigen in de zaal. Specifiek voor de energietransitie geldt dat er veel

nieuwe technologie bij komt kijken, niet alleen op bedrijventerreinen maar ook midden in de wijk. Daarnaast zijn voor alles voor- en tegenstanders te vinden die 'het veiligheidsargument' tot kunst hebben verheven.

Vanuit de zaal wordt aangegeven dat de besproken dilemma's herkenbaar en ingewikkeld zijn. Het mengpaneel kan daarom een goed hulpmiddel zijn om het gesprek met de samenleving te voeren, maar anderzijds geldt dat (bijvoorbeeld actiegroepen tegen een initiatief) vervolgens aangeven 'een andere kaart te zullen gaan spelen'. Ook zijn er voor ieder initiatief mensen te vinden die ongeacht de inhoud altijd tégen zullen zijn. Voor een deel van de mensen helpt het risicomengpaneel juist wel om hun zorgen te erkennen zodat zij zich gehoord voelen.

Een invalshoek die ter afsluiting van de sessie voorbij kwam was de zorg over particulieren die zelf 'knutselen' met accu's, zonnepanelen of campinggas gebruiken in de keukens. Vanuit ambtenaren en bestuurders is het nagenoeg onmogelijk om daar zicht op te hebben en het mengpaneel verschaft daar ook geen antwoord op, je weet immers niet wat er achter de voordeur gebeurt. Uitgebreide voorlichtingsacties vanuit het Rijk zouden daarmee moeten helpen. Onthoud daarbij altijd dat de huidige situatie niet anders is dan de situatie tijdens of na de energietransitie.

De opbrengst van de sessie

Geconcludeerd moet worden dat er verschillende perspectieven en belangen zijn waar je als bestuurder rekening mee moet houden. Als het gaat om 'de veiligheid' van nieuwe initiatieven dan is een besluit op voorhand niet vanzelfsprekend, maar heb je elkaar nodig. Als samenleving moeten we daarom in gesprek (blijven) gaan over de omgang met dergelijke initiatieven die zoals altijd onvermijdelijk nieuwe (soorten) risico's met zich meebrengen.